

Advies over de evaluatie van het decreet leren en werken

Vlaamse Onderwijsraad
Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel
T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18
www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 16 januari 2014 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: commissie Leren en Werken, onder voorzitterschap van Sonja Buts

Dossierbeheerder(s): Koen Stassen

INHOUD

1 AANLEIDING VAN HET ADVIES OP EIGEN INITIATIEF	2
2 MONITORING EN ONDERZOEK ALS VOORWAARDE VOOR BELEIDSEVALUATIE	2
2.1 ADMINISTRATIEVE DATA	2
2.2 WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK	3
3 EVALUATIE VAN DE DOELSTELLINGEN VAN HET DECREET	4
3.1 HET VOLTIJDS ENGAGEMENT VOOR ZOVEEL MOGELIJK JONGEREN REALISEREN	4
3.2 TRAJECTEN OP MAAT VAN ELKE JONGERE	6
3.3 OPLEIDINGSAANBOD	7
4 SAMENWERKINGSVERBANDEN MET PARTNERS EXTERN AAN SYSTEMEN VAN LEREN EN WERKEN	9
4.1 OVERHEDEN	9
4.2 SECTOREN	10
4.3 VDAB	10
4.4 REGIONALE OVERLEGPLATFORMEN	11
5 ORGANISATIE EN FINANCIERING	12
5.1 DE ERKENNINGSCOMMISSIE	12
5.2 FINANCIERING	12
6 BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST	13
7 EXTERNE KWALITEITZORG IN SYSTEMEN VAN LEREN EN WERKEN	13
8 EIGENHEID VAN LEREN EN WERKEN VRAAGT FLEXIBILITEIT	14

1 Aanleiding van het advies op eigen initiatief

Met het decreet betreffende het stelsel van Leren en Werken van 10 juli 2008 had de decreetgever een ambitieuze hervorming van de systemen van deeltijds leren en werken voor ogen. De Vlor onderschrijft die doelstellingen ten volle:

- het voltijds engagement voor zoveel mogelijk jongeren realiseren;
- met behoud van de meersporigheid, de afstemming tussen deeltijds beroepssecundair onderwijs, de leertijd en de deeltijdse vormingen vergroten;
- een traject op maat van elke jongere aanbieden;
- elke jongere een volwaardige kwalificatie aanreiken.

Artikel 140 van het decreet bepaalt dat het uiterlijk in 2013 zou worden geëvalueerd: 'De evaluatie omvat ook een Brusseltoets en een diversiteittoets. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere modaliteiten van de evaluatie. De resultaten van de evaluatie worden aan het Vlaams Parlement meegedeeld.'

De Vlor betreurt ten eerste dat die beleidsevaluatie niet werd afgerond binnen de voorziene periode. De raad vindt de evaluatie van het decreet ook te belangrijk om er niet zelf een standpunt over te formuleren. De meerwaarde van het advies ligt daarenboven in het feit dat de bezorgdheden vanuit de praktijk werden meegenomen. Gezien de beleidsevaluatie nog niet afgerond is en ook het wetenschappelijk onderzoek ter onderbouwing van de beleidsevaluatie nog moet opstarten, brengt de Vlor met dit advies ook een aantal thema's onder de aandacht die onderbelicht dreigen te blijven.

2 Monitoring en onderzoek als voorwaarde voor beleidsevaluatie

Om tot een goede beleidsevaluatie te komen, zijn administratieve gegevens en resultaten van wetenschappelijk onderzoek nodig. In zijn adviesvoorbereiding heeft de Vlor moeten vaststellen dat die gegevens of ontbreken of onbetrouwbaar zijn of niet ontsloten worden. Dat gebrek aan betrouwbare data heeft ervoor gezorgd dat de Vlor zich in zijn advies vooral baseert op de ervaringen die geledingen meekrijgen uit het veld.

2.1 Administratieve data

De actoren betrokken bij de uitvoering van het decreet, bezorgen de overheid heel wat gegevens met het oog op onder meer de toekenning van werkingsmiddelen. Die gegevens hebben, naast een louter administratieve, ook een belangrijke waarde voor de monitoring van evoluties in de systemen van leren en werken. De ontsluiting van die gegevens gebeurt momenteel echter niet of onvoldoende.

Een centraal registratiesysteem, waarbij duidelijk gecommuniceerd wordt over de achterliggende doelen van de gegevensinzameling, is noodzakelijk. Daarbij is het belangrijk dat terugkoppeling naar de betrokken actoren vanaf het begin wordt voorzien. De informatie is immers waardevol voor de interne kwaliteitszorg van de betrokken actoren. De Vlor denkt daarbij concreet aan de uitbreiding van de instellingsprofielen, zoals ze ontwikkeld worden voor de scholen van het voltijds onderwijs, en 'Mijn Onderwijs' naar de systemen van leren en werken.

De data moeten permanent worden verzameld met een minimale administratieve belasting voor de betrokken instellingen. De focus van de monitoring moet vooral liggen op een beschrijving van de instroom en de jongerenpopulatie: met welke attesten en voorgeschiedenis ze instappen, met welke studiebewijzen ze uitstromen, welk traject ze na leren en werken volgen, ...

De Regionale Overlegplatformen (ROP) bezorgen gegevens aan de Dienst Beroepsopleiding (DBO) van het departement Onderwijs en Vorming. Uit gesprekken blijkt echter dat de ROP de gestelde vragen niet allemaal hetzelfde interpreteren. Daardoor zijn de geaggregeerde gegevens voor Vlaanderen onbetrouwbaar. Bij gebrek aan andere gegevens wordt er in dit advies wel af en toe verwezen naar deze cijfers, maar worden daarbij telkens kanttekeningen gemaakt.

2.2 Wetenschappelijk onderzoek

Naast de verzameling en ontsluiting van administratieve data is er ook nood aan wetenschappelijk onderzoek om een aantal aspecten van de systemen van leren en werken te analyseren. Volgende thema's kunnen aan bod komen:

- Hoe verloopt de toeleiding naar dbso en de leertijd?
- Welke persoons- en contextgebonden factoren bepalen de keuze voor leren en werken?
- Over welke informatie beschikt de jongere op het moment van de instap in leren en werken? Welke rol speelt het clb hierin?
- Speelt de mogelijkheid tot het behalen van studiebewijzen (o.a. het diploma SO) een rol bij de keuze voor leren en werken?
- Hoeveel jongeren zetten hun traject verder na het einde van de leerplicht?
- Wat is de evolutie van de tewerkstelling na één, vijf of tien jaar? Hoe duurzaam is de tewerkstelling voor jongeren die uitstromen uit de systemen van leren en werken?
- Welk traject (onderwijs, werk) vat een jongere aan die op de leeftijd van 18 jaar een persoonlijk ontwikkelingstraject afrondt?
- Hoe stromen jongeren door in de verschillende fasen van de component werkplekieren? Hoe effectief zijn de verschillende fasen van de component werkplekieren?
- Met welke verwachtingen kiezen jongeren voor leren en werken? Worden die verwachtingen ingelost?

De Vlor betreurt dat de beleidsevaluatie en het voorbereidend wetenschappelijk onderzoek begin 2014 nog steeds niet opgestart zijn. Het ontbreken van wetenschappelijk onderzoek maakt het moeilijk om de impact van het decreet te kwantificeren, zeker omdat de monitoring op basis van administratieve data tekort schiet. Daarom dringt de raad er op aan dat er snel werk wordt gemaakt van de beleidsevaluatie. Die is nodig om het decreet op een aantal vlakken bij te sturen. In de toekomst verwacht de Vlor dat de overheid niet alleen naar aanleiding van een beleidsevaluatie onderzoek laat uitvoeren, maar dat er regelmatig onderzoeksopdrachten worden uitgeschreven over systemen van leren en werken.

3 Evaluatie van de doelstellingen van het decreet

3.1 Het voltijds engagement voor zoveel mogelijk jongeren realiseren

3.1.1 Monitoring van het voltijds engagement

Het begrip 'voltijds engagement' is doelbewust gekozen in het decreet en het streefdoel is om dit voor alle jongeren waar te maken. Het voltijds engagement fluctueert echter sterk naargelang het tijdstip waarop gemeten wordt. Aangezien de administratieve data enkel een momentopname maken op 1 februari van elk schooljaar, geven ze op geen enkele manier een beeld van de verschuivingen die zich in de loop van het schooljaar voordoen tussen de verschillende fasen.

De schommelingen in de cijfers van de ROP zijn hiervoor illustratief. Het voltijds engagement steeg na de invoering van het decreet naar 77.3 % in 2008-2009, daalde over de twee volgende schooljaren naar 61.9 % (2010-2011) om tijdens het schooljaar 2012-2013 opnieuw te stijgen naar 66 %. Tegelijkertijd daalde de arbeidsdeelname van 40.7 % in 2005-2006 naar 28.9 % in 2010-2011. De stijging van het voltijds engagement werd vooral gerealiseerd door de brugprojecten, voortrajecten en persoonlijke ontwikkelingstrajecten. Monitoring en onderzoek moeten nagaan wat de oorzaken van deze schommelingen zijn. Mogelijke aanleidingen zijn:

- de instroom in januari van leerlingen uit het voltijds onderwijs;
- het profiel van de jongeren;
- de economische conjunctuur;
- het aantal beschikbare plaatsen voor persoonlijke ontwikkelingstrajecten, voortrajecten en brugtrajecten.

3.1.2 Voldoende plaatsen in de vier fasen

Het voltijds engagement laat de jongere toe om in een traject op maat te evolueren naar maatschappelijke participatie en deelname aan het economisch circuit. Voorwaarden voor dat maatwerk zijn de beschikbaarheid en de complementariteit van de plaatsen in de vier fasen: persoonlijk ontwikkelingstraject, voortraject, brugproject en arbeidsdeelname.

Om een individueel traject te doen slagen, is het belangrijk dat een jongere de fasen in zijn eigen traject vlot kan doorlopen. Het is daarom belangrijk te weten in welke mate het voltijds engagement gerealiseerd is, wat de verhouding is tussen en het aandeel van de vier fasen en waarom en voor wie het voltijds engagement – al dan niet tijdelijk – niet kan gerealiseerd worden.

De huidige projectmatige financiering van de voortrajecten en de brugprojecten, de premies voor bedrijven én de gesloten enveloppefinanciering voor de persoonlijke ontwikkelingstrajecten bemoeilijken een gerichte toeleiding die vertrekt van de noden van de jongeren.¹ Jongeren blijven vaak in de kou staan omwille van overbezette trajecten op bepaalde tijdstippen van het jaar,

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de tussentijdse evaluatie van het decreet leren en werken](#), 3 juni 2010.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over het voorontwerp van decreet betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap](#), 18 maart 2008.

terwijl in andere perioden trajectcontingenten onderbezet blijven. Om een flexibele inzet van jongeren mogelijk te maken, dient het totale contingent brugprojecten, voortrajecten én persoonlijke ontwikkelingstrajecten steeds groter te zijn dan het aantal doeljongeren. Dat is nodig om ervoor te zorgen dat de jongeren op het moment dat ze dat nodig hebben, kunnen instappen in het juiste traject en daarbij de juiste begeleiding krijgen. De Vlor vraagt op korte termijn een bijsturing op dit vlak.

Bovendien is de Vlor van mening dat instromen in een persoonlijk ontwikkelingstraject gedurende het hele jaar mogelijk moet zijn én dat er voor bepaalde jongeren de mogelijkheid moet bestaan om het persoonlijk ontwikkelingstraject te verlengen tot na het einde van de leerplicht. Volgens het decreet staat het einde van de leerplicht nu immers automatisch gelijk aan het einde van een persoonlijk ontwikkelingstraject. De raad vindt het belangrijk om de noden van de jongere centraler te stellen dan het einde van de leerplicht. Een verlenging van het traject moet bekeken worden na overleg met alle betrokken actoren, maar mag geen evidentie zijn.

3.1.3 Contracten en alternering

Er zijn heel wat contracten in omloop voor deeltijds lerenden die aan het werk zijn: werknemersleercontract, leerovereenkomst, deeltijds arbeidscontract, contract thuishelper (helper van een zelfstandige), beroepsinlevingsovereenkomst, individuele beroepsopleiding in de onderneming, brugovereenkomst, vrijwilligerscontract, interimcontract, ...

Het rapport Van Hooydonk² én het advies van de Nationale Arbeidsraad³ onderstrepen het belang van een afstemming van de statuten, maar wijzen ook op de voordelen van de diversiteit aan statuten:

‘Een hervorming waarbij het aantal mogelijke vormen van werkplekieren wordt ingeperkt en waarbij de bestaande statuten onderling beter op elkaar worden afgestemd, lijkt zich dan ook op te dringen. Hierbij mag echter niet uit het oog worden verloren dat de bestaande diversiteit eveneens voordelen biedt. De vereenvoudiging kan derhalve geenszins tot doel hebben de bestaande vormen van werkplekieren te vervangen door één uniform model.’⁴

Het decreet voorziet dat de vijf activiteiten die in het decreet als arbeidsdeelname beschouwd worden⁵, niet kunnen opgenomen worden in een persoonlijk ontwikkelingstraject. De Vlor vraagt om een uitzondering te maken voor het vrijwilligerswerk en dit dus wel toe te laten als methodiek in een persoonlijk ontwikkelingstraject. Met het oog op de toeleiding naar arbeidsdeelname kan het vrijwilligerswerk zorgen voor het verwerven van een aantal attitudes zoals verantwoordelijkheid, doorzettingsvermogen en discipline. Bovendien kan het een onderdeel zijn van de groei in de persoonlijke ontwikkeling. Het kan echter niet de bedoeling zijn jongeren te

² Van Hooydonk, E. (2012). *Eindrapport betreffende de statuten van werkplekieren en de in dat kader toegekende vergoedingen*. Onderzoek in opdracht van het departement onderwijs en vorming.

³ Nationale Arbeidsraad & Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, [Maatregelen ter bevordering van de inschakeling van recente schoolverlaters op de arbeidsmarkt. Opvolging van advies nr. 1.702 – Alternierend leren](#), 25 mei 2011.

⁴ Van Hooydonk, E. (2012) *Ibid.*

⁵ Reguliere tewerkstelling, sportgerelateerde opleiding, vrijwilligerswerk, het volgen van een opleiding die de tewerkstellingskansen verhoogt, verrichten van culturele, sociale of sportactiviteiten (decreet leren en werken, artikel 6, §2).

'parkeren' in het vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk kan op een bepaald moment de meest ideale situatie zijn, maar het mag geen permanente oplossing zijn. Het kan ook enkel met een contract vrijwilligerswerk ter borging van het sociaal en juridisch statuut van de leerling.

3.2 Trajecten op maat van elke jongere

3.2.1 Trajectbegeleiding

Trajectbegeleiding is cruciaal in leren en werken. De Vlor verwijst hiervoor naar zijn visietekst over trajectbegeleiding van 2011.⁶ Hij herhaalt zijn oproep aan alle onderwijs- en opleidingspartners om permanent te blijven werken aan het verhogen van de kwaliteit en de verdere professionalisering van de trajectbegeleiding in leren en werken. Ook voor jongeren met specifieke onderwijsbehoeften.

Het decreet bepaalt dat elke jongere die zich inschrijft in het systeem van leren en werken, moet gescreend worden op arbeidsrijpheid en de eerder verworven competenties. Ook moet gepeild worden naar zijn of haar motivatie en interesses (artikel 62). De Vlor erkent de meerwaarde van die screening en stelt vast dat het decreet voor een bewustwordingsproces rond en de professionalisering van de intake heeft gezorgd. Het werkveld bevestigt dat jongeren beter dan voorheen toegewezen worden aan de juiste fase.

De Vlor benadrukt zijn blijvende bekommernis voor de gelijkvormige en gelijkwaardige screening van alle jongeren. Het door de VDAB gevalideerde screeningsinstrument wordt algemeen ingezet, wat een positieve zaak is. De Vlor pleit ervoor dat de centra over minstens één wetenschappelijk onderbouwd screeningsinstrument kunnen beschikken.

3.2.2 Samenwerking met de clb

Om de basisopdracht van leren en werken te kunnen realiseren, moeten de jongeren optimaal begeleid worden in hun individueel leertraject. Veel van de begeleidingsaspecten vragen een intense samenwerking met het clb. Het clb moet voldoende omkadering krijgen om een laagdrempelige werking te garanderen maar ook om voldoende intensief te kunnen werken met de leerlingen. Het clb werkt subsidiair en complementair aan het leren-en-werken-team en aan de ouders.

Door het decreet leren en werken hebben de clb extra taken gekregen zoals leerplichtbegeleiding binnen het voltijds engagement en de begeleiding van het persoonlijke ontwikkelingstraject. Daarnaast krijgen de clb extra taken en verantwoordelijkheden in het kader van het nieuwe decreet integrale jeugdhulp. Rekening houdend met het specifieke profiel van een deel van de jongeren binnen leren en werken zullen de medewerkers die leren en werken begeleiden extra belast worden. De Vlor vraagt hiermee rekening te houden bij de berekening van de omkaderingsgewichten.

⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst trajectbegeleiding in de systemen van leren en werken](#), 9 juni 2011.

3.2.3 Rol van de onthaalgroep?

Binnen de vijftien lestijden per week is het centrum deeltijds onderwijs vrij om een tijdelijke of permanente onthaalgroep in te richten waarbij de leerlingen niet in een specifieke opleiding worden ingeschreven. Die onthaalgroep richt zich op jongeren die om welke reden dan ook nog geen duidelijke keuze kunnen maken voor een opleiding.

Als een centrum hiervan gebruik maakt, moet het voorafgaandelijk de organisatie van de onthaalgroep omschrijven. Voor elke individuele jongere die opgenomen wordt in een onthaalgroep, bepaalt de klassenraad vooraf de voor de leerling toepasbare duur. Om dit ten volle te realiseren, moet de onthaalgroep niet als een opleiding beschouwd worden. Het decreet moet in die zin aangepast worden.

3.2.4 Flexibele invulling binnen de component leren

Het aantal leerlingen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs stijgt aanzienlijk. Het succes van het dbso met mogelijkheden en zorg op maat van iedere jongere wordt realiteit. Om alle jongeren degelijk te vormen, wil het dbso de component leren à rato van vijftien lestijden per week behouden. Dit neemt niet weg dat een beperkt aantal niet-leerplichtige jongeren in het dbso meer gebaat is bij een 1-4 organisatie. In dit geval wordt de component werkplekleren, in casu de tewerkstelling van de jongeren, met een dag verruimd.

3.3 Opleidingsaanbod

3.3.1 Duidelijke referentiekaders

Een belangrijk gevolg van het decreet leren en werken is de screening en hertekening van het aanbod in zowel dbso als de leertijd. De beroepssectoren kregen een belangrijke rol om de afstemming van het aanbod op de verwachtingen van de arbeidsmarkt te verbeteren. Omdat de Vlaamse kwalificatiestructuur nog niet ingevuld was, zijn heel wat vroegere studiegebieden omgevormd op basis van beschikbare referentiekaders. Zodra de erkenning van de eerste beroepskwalificaties in zicht kwam, werd de screening en hertekening van het aanbod stopgezet, om te vermijden dat er dubbel werk zou uitgevoerd worden. De Vlor drong hier op aan in een advies van april 2012.⁷

De raad vindt het positief dat het aanbod nu gebaseerd wordt op de eenduidige referentiekaders van de beroepskwalificaties uit de Vlaamse kwalificatiestructuur. Omdat die ontwikkeld worden door de sectoren, is de volwaardigheid van de kwalificatie binnen de beroepsgerichte vorming gegarandeerd.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over het voorstel van de lijst opleidingen en opleidingsstructuren voor het dbso](#), 19 april 2012.

3.3.2 Opleidingsaanbod in systemen van leren en werken

In lijn met de vierde doelstelling van het decreet leren en werken pleit de Vlor ervoor dat het onderwijsaanbod in systemen van leren en werken leidt tot volwaardige kwalificaties. Rekening houdend met de doelgroep, betekent dit dat er in het aanbod voldoende variatie moet opgenomen worden wat de niveaus van de beroepskwalificaties betreft. De Vlor is er daarom van overtuigd dat het aanbod moet bestaan uit beroepskwalificaties van niveaus 1 t/m 4. Voldoende variatie in de niveaus van de beroepskwalificaties biedt immers groeiperspectief voor de lerenden. Daarom is het belangrijk dat de ontwikkelaars van de beroepskwalificatiedossiers (bkd) zich ervan bewust zijn dat beslissingen over het ontwikkelen van het aantal bkd gevolgen hebben voor het onderwijsaanbod.

Het opleidingsaanbod van een centrum moet vertrekken vanuit een duidelijk verantwoordingsperspectief. De Vlor blijft het belangrijk vinden dat centra hun opleidingsaanbod afstemmen op de regionale arbeidsmarkt. Dit kan enkel als centra autonoom blijven in hun programmatiebeleid. Deze vrijheid om het aanbod vorm te geven, zorgt ervoor dat er maximaal kan ingespeeld worden op (evoluties in) de arbeidsmarkt.⁸

3.3.3 Fijnmazig aanbod

Een bezorgdheid die de Vlor systematisch heeft meegegeven in zijn advisering over het aanbod van het dbso, is die over de fijnmazigheid van de beroepskwalificaties. In systemen van leren en werken is het belangrijk dat er opleidingen georganiseerd worden die voor de jongeren perspectief op succes bieden. Als een opleiding te ambitieus of zijn onderliggende modules te omvangrijk zijn, wordt de drempel verhoogd om de opleiding succesvol af te ronden. Vandaar dat de Vlor systematisch heeft gepleit voor een fijnmazig aanbod en haalbare modules. Daarom dringt de raad er op aan dat de ontwikkelaars van beroepskwalificaties hier oog voor hebben.

3.3.4 Onderwijskwalificaties

Het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur bepaalt dat niet alle opleidingen in onderwijs tot een onderwijskwalificatie leiden. In zijn advies over het uitvoeringsbesluit over de onderwijskwalificaties van niveau 1 t/m 4 heeft de Vlor gesteld dat elke opleiding in onderwijs moet leiden tot een onderwijskwalificatie.⁹ Ook de opleidingen uit de systemen van leren en werken dus, los van het feit of de opleiding eindtermen bevat. Daarnaast vraagt de Vlor ook dat er een vertaalslag mogelijk is van beroepskwalificaties naar onderwijsopleidingen.

⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over het voorstel van de lijst opleidingen en opleidingsstructuren voor het dbso](#), 19 april 2012.

⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het ontwerpbesluit over de erkenning van onderwijskwalificaties 1 t/m 4](#), 26 september 2013.

3.3.5 Samenhang met andere onderwijsniveaus – en vormen

Tot slot is het ook belangrijk te wijzen op de samenhang tussen verschillende onderwijsniveaus en –vormen. De Vlor oordeelde recent dat het masterplan over de hervorming van het secundair onderwijs een gemiste kans is om de coherentie te verhogen tussen het voltijds secundair onderwijs en het buso, leren en werken en het volwassenenonderwijs.¹⁰ De raad had verwacht dat het masterplan een sterkere visie had op de impact van de hervorming op alternerende leerwegen om een kwalificatie te behalen of om door te stromen naar hbo5 of volwassenenonderwijs. Daarnaast vraagt de Vlor dat er bij de vernieuwing van het opleidingsaanbod, door de invulling van de matrix, rekening wordt gehouden met de gevolgen voor onder andere het aanbod in systemen van leren en werken. Daarbij wordt er gevraagd om twee uitgangspunten te respecteren: de gelijkwaardigheid van de studiebewijzen en de mogelijkheid om gedifferentieerd te kunnen certificeren.

4 Samenwerkingsverbanden met partners extern aan systemen van leren en werken

Leren en werken is een complex model met verschillende fasen, partners, financiering, ... De kwaliteit van het partnerschap is dan ook essentieel om onderling goed te communiceren. Momenteel vraagt het stelsel veel teamwerk over de grenzen van de instellingen heen wat de vlotte communicatie en goede samenwerking dikwijls bemoeilijkt. Sturing door de overheid is echter niet nodig.

4.1 Overheden

De problematiek waarmee een aantal jongeren in de stelsels van leren en werken kampt, ligt op de doorsnede van de bevoegdheden van Onderwijs en Vorming, Welzijn en Justitie. Leerlingen in multiproblematische situaties vragen een gedeelde zorg. Een fijnmazig netwerk tussen de verschillende actoren is dan ook noodzakelijk. Zij moeten de ruimte krijgen om intenser samen te werken met onderwijs zodat kansen voor jongeren niet worden gefnuikt, rekening houdend met de decretaal vastgelegde draaischijffunctie van het clb. Op deze manier kunnen de systemen van leren en werken kwetsbare jongeren voorbereiden op maatschappelijke participatie en intrede op de arbeidsmarkt. Hierdoor wordt de afhankelijkheid van welzijnsinitiatieven verminderd en de sociale cohesie vergroot.

Verder moet er specifieke aandacht uitgaan naar de samenwerking met het departement Werk en Sociale Economie in het kader van de uitrol van de zesde staatshervorming. Die hevelt een aantal bevoegdheden zoals industrieel leerlingwezen (ILW) en de beroepsinlevingsovereenkomsten (BIO) over naar de Vlaamse Gemeenschap. In dat kader heeft de Vlor recent gepleit voor de ontwikkeling van één leerovereenkomst in Vlaanderen voor het dbso en de leertijd, zonder de diversiteit van de tewerkstellingsmogelijkheden in het dbso te

¹⁰ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het masterplan hervorming secundair onderwijs](#), 24 oktober 2013, 5-6.

belemmeren. Bovendien vroeg de Vlor ook bijzondere aandacht om het statuut van de beroepsinlevingsovereenkomst (BIO) te vervangen of te verbeteren.¹¹

4.2 Sectoren

In de huidige generatie sectorconvenants (2013-2014) is een betere aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt nog steeds een van de drie decretaal bepaalde thema's. Systemen van leren en werken krijgen in de meeste convenants een duidelijke plaats. De Vlor vindt het een belangrijk signaal dat sectoren het belang van de systemen van leren en werken inzien en hun schouders er onder zetten. De klemtoon ligt niet langer uitsluitend op het voorzien van voldoende werkplekken, maar ook op investeringen in een kwaliteitsvolle begeleiding. De raad vindt dat een zeer positieve evolutie.

Daartoe dienen zowel de SERV-partners als de sectoren stevige netwerken uit te bouwen met de systemen van leren en werken. De sectoren zorgen ondermeer voor kennis over de regelgeving en correcte informatie over premies en contractmogelijkheden. Dat helpt de deelnemende bedrijven om de trajectbegeleiding van de jongere en het eigen HRM-beleid te verbeteren.

Aan de andere kant dringt de Vlor erop aan dat alle sectoren het belang van de systemen van leren en werken inzien en investeren in de opleiding van deze jongeren. Bovendien moeten de inspanningen van de sectoren structureel verankerd worden zodat er ook in tijden van laagconjunctuur een voldoende aanbod aan kwaliteitsvolle werkplekken voorzien wordt.

4.3 VDAB

Voor de jongere die uitstroomt, is het van cruciaal belang dat er na het beëindigen van de schoolloopbaan een 'warme overdracht' gebeurt tussen het centrum en de VDAB. Dit is de overdracht van arbeidsmarktgerichte gegevens van de jongere met het oog op het verder zetten van een individuele begeleiding zodat hij niet uit het vizier verdwijnt en een vlotte en duurzame overstap maakt naar de arbeidsmarkt.

Alle jongeren die als deeltijds lerende bij de VDAB zijn ingeschreven, worden als werkzoekend beschouwd, ook als zij werkplekieren via arbeidsdeelname. Daardoor kan iedere jongere in het dbso een bijkomende VDAB-opleiding volgen.

- Tijdens de component werkplekieren:
De gevraagde opleiding sluit inhoudelijk aan bij de opleiding van de jongere. Indien een jongere geen tewerkstelling heeft, dan wordt de opleiding tijdens de component werkplekieren gratis aangeboden. Indien een jongere werkt, dan gaat VDAB ervan uit dat de werkgever de opleiding bekostigt. Hoewel het decreet hiertoe geen beperking oplegt, besliste de VDAB om deze opleidingstijd tot 10 dagen te beperken. Dit komt niet tegemoet aan de noden van de jongeren. De Vlor vraagt aan de VDAB om deze beperking op te heffen zodat jongeren sterker naar de arbeidsmarkt doorstromen.
- Tijdens de component leren:
Alle jongeren uit het dbso mogen gratis VDAB-opleidingen volgen tijdens de component leren

¹¹ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het groenboek zesde staatshervorming](#), 19 december 2013.

op voorwaarde dat een leraar de jongeren begeleidt en dat de opleiding in het centrum en de VDAB-opleiding inhoudelijk op elkaar aansluiten. Als prioritaire doelgroep vallen dbso-jongeren niet onder de 72-urenregeling van het voltijds secundair onderwijs. De Vlor stelt vast dat hierover in sommige regio's nog steeds verwarring bestaat. Hij vraagt aan VDAB om hierover nogmaals met de regio's en de RTC's te communiceren.

Uit de praktijk blijkt dat de VDAB niet altijd kan tegemoet komen aan de vraag tot deelname aan bepaalde opleidingen. Nochtans is de expertise en de materiële omkadering van VDAB noodzakelijk om de jongeren hun opleidingstraject te laten doorlopen en afwerken. De Vlor vraagt dan ook aan VDAB om in te zetten op maximale deelname van de centra dbso aan VDAB-opleidingen zodat deze jongeren niet ongekwalificeerd naar de arbeidsmarkt doorstromen.

De centra leren en werken zijn een partner van de VDAB in de opleiding van werkzoekende jongeren. De VDAB kan niet-leerplichtige werkzoekende jongeren naar leren en werken toeleiden om daar bijkomende competenties te verwerven en wil deze samenwerking graag continueren.

De leerlingen uit de leertijd worden momenteel pas bij het einde van de leertijd ingeschreven bij VDAB. Daardoor kunnen ze tijdens de opleiding geen beroep doen op de dienstverlening van VDAB. Syntra Vlaanderen is voor de leertijd vragende partij voor een uitbreiding van de samenwerking met VDAB.

De Vlor zal de optimalisering van de samenwerking tussen de systemen van leren en werken en VDAB dit werkjaar verder onderzoeken.

4.4 Regionale Overlegplatformen

Met de oprichting van een regionaal overlegplatform (ROP) in elk gebied van de regionaal sociaal-economische overlegcomités (RESOC) wilde het decreet de lokale samenwerking met alle actoren stimuleren. Initieel was het de bedoeling dat de ROP een tweedelijnsfunctie kregen ter ondersteuning van de actoren in het veld.

Er tekenen zich echter een aantal pijnpunten af in de werking van de ROP zoals de bevoegdheden, de samenstelling, de opkomst van de leden, de rol van de voorzitter en de kwaliteit van de cijfergegevens in de jaarlijkse voortgangsrapporten. De Vlor blijft overtuigd van de meerwaarde van overleg tussen de lokale actoren, maar vraagt zich af of dat overleg geformaliseerd moet worden op de manier zoals dat nu gebeurt.

De Vlor pleit voor een samenhangende visie op de regionale samenwerking in onderwijs. Daarbij moet er nagedacht worden over de opdrachten van en samenwerking tussen de ROP, de Lokale Overlegplatformen (LOP) en de aangekondigde Zonale Onderwijsfora (ZOF).

5 Organisatie en financiering

5.1 De erkenningscommissie

De Vlor heeft vragen bij de rol, de werking en de samenstelling van de erkenningscommissie deeltijdse vorming. Het decreet biedt weinig houvast, zowel voor de aanvragers van een erkenning als voor de erkenningscommissie zelf.

Het aanvraagdossier voor een nieuwe erkenning dient een behoeftenonderzoek en een advies van alle betrokken actoren uit de betreffende regio te omvatten. Bovendien dient de aanvrager expertise en ervaring aan te tonen in het werken met maatschappelijk kwetsbare jongeren. Indien een reeds erkend centrum voor deeltijdse vorming actief wil worden in een RESOC-gebied waar het nog geen erkenning heeft, moet het een aanvraagdossier voor dat actiegebied indienen. Zowel in de aanvraag als bij de erkenning moet het niveau (regionaal of Vlaams) blijken.

Omwille van de gesloten enveloppefinanciering betekent elke bijkomende erkenning voor deeltijdse vorming een versnippering van de middelen. Dit heeft een negatieve impact op de organiseerbaarheid van de persoonlijke ontwikkelingstrajecten en op de kwaliteit van het aanbod.

Bij de samenstelling van de erkenningscommissie is het aangewezen dat er minstens een afgevaardigde van de sector deeltijdse vorming actief betrokken is om expertise in te brengen. Nu wordt de sector vaak overvallen door beslissingen die er worden genomen.

5.2 Financiering

Het huidige financieringssysteem en de eraan gekoppelde budgettaire regels staan een vraaggestuurde werking in de weg en bemoeilijken de organisatie van een kwaliteitsvol aanbod. De Vlor pleit ervoor om de financiering van brugprojecten, voortrajecten en persoonlijke ontwikkelingsprojecten structureel te verankeren met de focus op een verzekerd aanbod en een flexibele organiseerbaarheid. Het is voor de Vlor onduidelijk hoe de toekomstige financiering van de bijkomende middelen voor het dbso, de bedrijven en organisaties die jongeren tewerkstellen, de brugprojecten en de voortrajecten vanaf september 2014 zal verlopen.

In de financiering van de systemen van leren en werken vindt de Vlor volgende criteria essentieel:

- Een structurele verankering in de Vlaamse begroting. Brugprojecten, voortrajecten en premies voor bedrijven worden nu met Europese middelen (ESF) gesubsidieerd. Ook lokale overheden doen ernstige inspanningen. De Vlor vraagt een structurele financiering met Vlaamse middelen;
- Een open financiering om ervoor te zorgen dat de begeleiding voor de jongeren, ongeacht het aantal, goed kan gebeuren;
- De financiering moet uiteraard volstaan om de intensieve begeleiding te leveren die nodig is. De middelen voor de persoonlijke ontwikkelingstrajecten zijn nu bijvoorbeeld eerder bedoeld om een groep mee te begeleiden terwijl een dergelijk traject net heel individueel wil werken. De financiering/omkadering van POT is hiertoe onvoldoende;
- Voldoende flexibiliteit om vlotte overgangen tussen de verschillende fasen te garanderen;
- Financiële incentives voor werkgevers die leerlingen uit de systemen van leren en werken mee opleiden.

6 Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Artikel 141 van het decreet leren en werken stelt dat de Vlaamse Regering opdracht krijgt om een samenwerkingsovereenkomst met de Brusselse regering af te sluiten opdat Actiris (de Brusselse arbeidsbemiddelingsdienst) dezelfde opdrachten en bevoegdheden krijgt als de VDAB. Hetzelfde geldt voor de opdrachten en bevoegdheden van de RESOC en hun Brusselse tegenhanger.

Vijf jaar na de invoering van het decreet leren en werken is er nog steeds geen samenwerkingsprotocol afgesloten. Dit betekent een opschorting van de bepalingen die betrekking hebben op de VDAB en de RESOC. Voor de Brusselse centra voor dbso en de centra voor deeltijdse vorming heeft dit verstrekking gevolgen. Zij bevinden zich momenteel in een juridisch vacuüm (in strijd met de vigerende wetgeving) wat een aantal bepalingen betreft (art. 46, 62, 63). De onwettelijkheid waarin de centra moeten werken en het onwettelijk statuut van de jongeren zijn onaanvaardbaar.

Ook is het niet duidelijk welke modaliteiten de 'Brusseltoets', die wordt voorzien in artikel 140 van het decreet leren en werken, inhoudt.

7 Externe kwaliteitszorg in systemen van leren en werken

Vijf jaar na de invoering van het decreet leren en werken staat er nog steeds geen formeel extern kwaliteitszorgsysteem op poten voor twee van de drie systemen. Zestien centra voor deeltijds onderwijs werden ondertussen doorgelicht¹², de centra voor deeltijdse vorming (voor de POT) en de leertijd kregen een try-out van de onderwijsinspectie maar werden nog niet formeel doorgelicht. Het ontbreken van de resultaten van externe kwaliteitszorg voor twee van de drie systemen belemmert een evenwichtige evaluatie van het decreet.

De Vlor ging ervan uit dat de debatfiches in de bijlage over leren en werken bij de Onderwijsspiegel 2013¹³ een vertrekpunt voor discussie waren. Dat blijkt niet het geval te zijn aangezien de debatfiche over het geïntegreerd doorlopen van de component leren en werkplekklaren al vertaald werd in de omzendbrief. De Vlor betreurt dat de overheid daarover het gesprek niet is aangegaan. Daarenboven is de raad van oordeel dat de overheid de evaluatie van het decreet beter had afgewacht vooraleer geïsoleerde maatregelen te nemen.

De Vlor is ervan overtuigd dat het bestaande externe kwaliteitszorgsysteem volstaat, mits het wordt uitgevoerd. De raad wil wel beklemtonen dat kwaliteitszorg moet gebeuren met aandacht voor de grote complexiteit van de betrokken partners, de doelgroep en de context.

¹² Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming, Onderwijsinspectie (2013). [Jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie. Onderwijsspiegel 2013.](#)

¹³ Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, Onderwijsinspectie (2013). [Jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie. Onderwijsspiegel 2013: Leren en Werken.](#)

8 Eigenheid van leren en werken vraagt flexibiliteit

De Vlor vraagt dat leren en werken een prioriteit blijft voor de overheid en dat de flexibiliteit eigen aan leren en werken behouden blijft binnen een aangepaste en soepele wetgeving en financiering. Om die doelstelling te bereiken, moeten decreten op elkaar afgestemd worden. De stroomlijning van begrippenkaders en regelgeving en de nieuwe regelgeving mogen het stelsel van Leren en Werken niet uithollen.

Wat betekent de uitrol van de Vlaamse kwalificatiestructuur voor leren en werken? Kan regelgeving uit het voltijds secundair onderwijs systematisch overgenomen worden zonder de relevantie voor systemen van leren en werken na te gaan? En wat is bijvoorbeeld de betekenis van het CLIL-onderwijs¹⁴ voor systemen van leren en werken?

Daarom vindt de Vlor het belangrijk dat er een afzonderlijk decreet behouden blijft voor de systemen van leren en werken zonder de regelgeving te versnipperen. De Vlor is dan ook vragende partij voor een afzonderlijke codex voor de systemen van leren en werken.

Patrice Caremans
wnd. secretaris Raad Secundair Onderwijs

Luc De Man
voorzitter Raad Secundair Onderwijs

¹⁴ Zaakvakken, zoals aardrijkskunde of wiskunde, in een vreemde taal.